

**TARJIMASHUNOSLIKDA TAHIRNING TARJIMA TAMOYILI VA
TARJIMON MAHORATIGA TA`SIRI**

Gafurova Nozima Ikramovna

Farg'ona Davlat Universiteti o'qituvchisi

Akbarova Mohinur Alisher qizi

Ibroximova Nazima Adhamjon qizi

Abdusamatova Zumradxon Xushnudbek qizi

Farg'ona Davlat Universiteti 4-bosqich talabalari

Annotatsiya: Maqolada tarjima kompetensiyasining tuzilishi va mazmunini aniqlash muammosi ochib berilgan. U muammoga turlicha yondashuvlarni ochib beradi va tarjimonning professional muloqot sohasidagi faoliyatiga moslashtirilgan tarjima kompetensiyasining mualliflik tuzilishi va mazmunini taqdim etadi, maqolada operativ kompetensiyaga alohida e'tibor beriladi.

Kalit so'zlar: tarjima kompetensiyasi, kasbiy muloqot sohasidagi tarjimon, tuzilma, mazmun, kompetensiya.

KIRISH

Mustaqillik davri o'zbek adabiyotida barcha tur va janrlar qatori badiiy tarjima amaliyotida ham o'sish-o'zgarishlar yaqqol ko'zga tashlanmoqda. Ayniqsa, aslyat tilidan tarjima izga tushayotgani quvonarli hol. Bu borada yoshlarning o'z iqtidorini sinovdan o'tkazayotgani, Sharq va G'arb xalqlari adabiyoti namunalarini bevosita ona tilimizga o'girishga dadil kirishayotgani katta umid uyg'otadi.

Ayni paytda o'zbek adabiyoti durdonalarini xorijiy tillarga tarjima qilish bobida ham yoshlar yaxshigina tashabbus ko'rsatmoqda. Bu sohadagi ishlarning izchil tus olganini O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi qoshidagi Badiiy tarjima va xalqaro aloqalar bo'limining respublikamizdagi yosh ijodkorlarni qo'llab-quvvatlash maqsadida poytaxt va viloyatlardagi oliy o'quv yurtlari bilan hamkorlikda "Yosh tarjimonlar maktabi"ni tashkil etgani, yosh tarjimonlarning ilk tarjima asarlari "Adib" nashriyotida chop etilayotgani, "Jahon adabiyoti" jurnalining muntazam chiqib turgani va amalga oshirilgan boshqa ko'plab tadbirlar misolida ko'rish mumkin.

ASOSIY QISM

Tarjima masalalariga oid lingvistik va uslubiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, hali ham yo'q Ushbu hodisa va uning tarkibiy qismlari haqida. Shunday qilib, L.K. Latishev tarjima kompetensiyasining asosiy va pragmatik qismlarini ajratib ko'rsatadi. Asosiy qism ushbu kompetensiyaning har doim tarjimada ishtirok etadigan elementlarini birlashtiradi va kontseptual va texnologik tarkibiy qismlarni o'z ichiga oladi [1]. Kontseptual komponent tarjimonning tarjimaning mohiyati, uning o'ziga xos

xususiyatlari, uni boshqa til vositachiligi turlaridan ajratib turadigan, tarjimaning maqsad va vazifalari va boshqalar haqidagi bilimlarining umumiyligini nazarda tutadi. Texnologik komponent tarjimonga tarjima jarayonida duch keladigan odatiy "texnik" qiyinchiliklarni engib o'tishga va turli muammolarni hal qilishga yordam beradigan asosiy tarjima qobiliyatlari to'plamini o'z ichiga oladi. Tarjimon uchun barcha hollarda emas, balki ma'lum bir mavzuni, ma'lum bir stilistik janrni va hokazolarni tarjima qilishda zarur bo'ladigan bilim, ko'nikma, malakalar tarjima kompetensiyasining pragmatik tarkibiy qismini, jumladan, o'ziga xos va maxsus komponentlarini tashkil qiladi. Muayyan komponentga ma'lum tarjima usullarini egallash kiradi, maxsus komponent esa tarjimon uchun zarur bo'lgan mavzu va stilistik janrditarjima kompetensiyasini asl tildagi matnni maxsus, maksimal darajada to'liq anglash qobiliyati sifatida ko'rib, bunda tarjimonning hayoti va kasbiy tajribasi faraz sifatida namoyon bo'ladi.

Roger Bell tarjima kompetensiyasini murakkab kompleks sifatida tavsiflab, quyidagi komponentlarni o'z ichiga oladi: tarjima amalga oshirilayotgan tilni bilish; matn turini bilish; tarjima amalga oshiriladigan tilni bilish; tarjima predmeti sohasini bilish; dekodlash va kodlash bo'yicha qarama-qarshi bilim va ko'nikmalar, odatda "kommunikativ kompetentsiya" sifatida tavsiflanadi [3]. Olimning ta'kidlashicha, tarjima kompetensiyasi 4 turdagi malakalardan iborat: grammatik, sotsiolingvistik, diskursiv va strategik. Roger Belldan farqli o'laroq, ba'zi tadqiqotchilar tarjima kompetensiyasining tarkibiy qismlarini guruhlashga harakat qilmoqdalar, masalan, M. Presas asosiy til kompetensiyalarini (asl nusxani idrok etish, tarjima matni loyihasini yaratish, tarjimaning yakuniy versiyasini yaratish) va a. periferik kompetensiyalar soni (lug'atlardan foydalanish, hujjatlar, fan sohasidagi bilimlar va texnologik vositalardan foydalanish). K. Nord, o'z navbatida, lingvistik va madaniy bilimlarni, shuningdek, matnni tushunish, ma'lumot qidirish va uzatish, matn yaratish, tarjima sifatini tarjima qilish kompetensiyasining tarkibiy qismlari sifatida baholash qobiliyatini ta'kidlaydi [5].

Tarjimonning kasbiy kompetensiyasining tarkibiy qismlarini rivojlantirishdagi asosiy ish N.N. Gavrilenko O'tkazgan tahlillar asosida mutaxassislik bo'yicha professional yo'naltirilgan matnlar tarjimonining kasbiy kompetensiyasining barcha tarkibiy qismlari uning faoliyatining uchta asosiy jihati bilan bog'liq bo'lib, tadqiqotchiga bir nechta tarkibiy qismlarni ajratib ko'rsatishga imkon berdi [6].

Birinchiidan, kommunikativ kompetentsiya, ya'ni. Insonning nutqiy xatti-harakatlar dasturini og'zaki yoki yozma shaklda bayonotlar va maxsus nutqlar shaklida idrok etish va qurish uchun uning xotirasida mavjud bo'lgan til vositalarining kommunikativ inventaridan foydalanishning dinamik, ijodiy va individual qobiliyatlari. Ikkinchiidan, maxsus komponent, ya'ni. tarjimani professional darajada

bajarish qobiliyati, tarjimonning tegishli bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishi. Bu kompetensiya asosiy, predmetli, diskursiv, ijtimoiy-madaniy, strategik, texnologik komponentlarni o'z ichiga oladi. Uchinchidan, tarjima muhitida professional muloqot bilan solishtirish mumkin bo'lgan ijtimoiy komponent va shaxsiy komponent, ya'ni. tarjimon ishini bajarish uchun kasbiy ahamiyatga ega bo'lgan tegishli shaxsiy fazilatlariga ega bo'lish.

Tarjimonlarning tarjima kompetensiyasining ko'p komponentliligi haqidagi yuqoridagi mulohazalari tarkibiy qismlar soni va ularning xususiyatlari qanchalik turlicha namoyon bo'lishini ko'rish imkonini beradi. Tarjimashunoslik juda ko'p sonli o'zaro bog'liq fanlar ma'lumotlariga asoslanishi mumkinligi sababli, bizning fikrimizcha, tarjima kompetensiyasi o'qitishning maqsad va bosqichlariga qarab cheksiz miqdordagi kompetensiyalarni o'z ichiga olishi mumkin. Shu bilan birga, kompetensiya deganda muayyan fanni o'qitish jarayonida shakllangan bilim, ko'nikma va malakalar majmui ko'rinishidagi faoliyatni amalga oshirish qobiliyatining mazmuniy komponentini, shuningdek, bu boradagi tajribani tushunamiz. faoliyat.

XULOSA VA MUNOZARA

Shunday qilib, tarjima kompetensiyasining tuzilishi va mazmunini aniqlashning turli yondashuvlari ularni allaqachon yaratilgan kompetensiyalar doirasini davom ettirishning uslubiy asosi sifatida ko'rib chiqishga imkon beradi. Ushbu xulosaga asoslanib, biz o'zimizning professional tarjima kompetensiyamiz tuzilmasini taklif qildik, unda lingvistik, matn-tipologik, sotsial-madaniy, ta'lim va kognitiv va operatsion kompetensiyalar. Ushbu nomenklatura bizga tarjimonning professional aloqa sohasidagi faoliyatiga nisbatan eng to'liq ko'rinadi

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. L.K. Latishev Tarjima texnologiyasi: Darslik. Talabalar uchun qo'llanma. Lingv. universitetlar va fakultet - 2-nashr, qayta ko'rib chiqilgan. Va qo'shing. - M.: "Akademiya" nashriyot markazi, 2005. - 320 b.
2. Shvaytser A.D. Tarjima nazariyasi: Holati, muammolari, jihatlari. - M.: Nauka, 1988 yil. - 215 b.
3. Bell R. T. Tarjima va tarjima. L.: Longman, 1991. -- 298 b.
4. Presas M. Tarjimoni tekshirish. : 4-Xalqaro tarjima kongressidan tanlangan maqolalar, Barselona, 1998. - 294 b.
5. Nord C. Tarjimon tayyorlashda matn tahlili, Dollerup C. et A. Loddegaard (tahrirlar), Tarjima va tarjimonlikni o'rgatish. Amsterdam va Filadelfiya: Jon Benjamins, 1992. -- 274 P.
6. Gavrilenko N.N. Professional muloqot sohasida tarjimonlik tayyorlash: Monografiya. - M.: RUDN, 2008. -- 175 b.
7. Khoshimova, N. A. (2021). ASSOCIATIVE FIELDS OF THE COLLECTIVE AND INDIVIDUAL CONSCIOUS. *Theoretical & Applied Science*, (5), 436-439.

8. Hashimova, N., & Sattorov, T. (2021). USAGE OF ENGLISH MILITARY TERMINOLOGIES AS A NEUTRAL AND COLLOQUIAL VOCABULARY. *CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PHILOLOGICAL SCIENCES* (2767-3758), 2(11), 162-167.
9. Toirova, N. I. (2019). The significance of the symbols of Mirror and Portrait in teaching Symbolism. *sign*, 1, 22.
10. Mamajanova, M. (2021). MODEL CONCEPT MODELING IN LINGUISTICS TYPES OF LINGUISTIC MODELS. *Экономика и социум*, (1-1), 160-163.
11. Holbekova, M., Mamajonova, M., & Holbekov, S. (2021). COMMUNICATIVE APPROACH TO TEACHING FOREIGN LANGUAGES. *Экономика и социум*, (3-1), 83-85.
12. Rakhimova, D. A., Kasimova, G. M., & Kayumova, Y. D. (2012). Condition metabolic balance disturbance in patients with cor pulmonale: Prevalence, diagnosis, risk factors. *Journal of Life Sciences*, 6(2).
13. Kasimova, G. (2022). IMPORTANCE OF ICE BREAKING ACTIVITIES IN TEACHING ENGLISH. *Science and innovation*, 1(B7), 117-120.
14. Ibragimjonovna, A. M. (2022). Developing professional communicative competence of medical students in a foreign language. *Eurasian Scientific Herald*, 15, 45-50.
15. Muhammadiyeva, H., Mahkamova, D., Valiyeva, S., & Tojiboyev, I. (2020). The role of critical thinking in developing speaking skills. *International Journal on Integrated Education*, 3(1), 62-64.
16. Mohira, A., & Isakjon, T. (2022). METHODOLOGY OF ENGLISH LANGUAGE. *American Journal of Interdisciplinary Research and Development*, 3, 68-71.
17. Azamovna, A. M. (2022). Tilshunoslikda Va Badiiy Asarda “Nuqtai Nazar” Tushunchasi. *Miasto Przyszłości*, 29, 398-399.
18. Mahira, A. (2022). DETERMINATION OF THE REAL NEED OR THE STUDY OF THE MOTIVATION OF STUDENTS WITH DISABILITIES TO LEARN A NEW LANGUAGE. *Involta Scientific Journal*, 1(12), 56-59.
19. Nozima, G. (2021). Замонавий тилшуносликда термин тушунчаси ва кўп компонентлик терминларнинг таҳлили. *Журнал иностранных языков и лингвистики*, 2(6).
20. Gafurova, N. I. (2021). Structural-semantic classification of construction terms in English and Uzbek languages. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(5), 571-575.
21. Mirzaaliyev, I., & Oxunov, A. (2021). EKVIVALENTSIZ LEKSIKANING O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDA IFODALANISHI. *Academic research in educational sciences*, 2(6), 209-212.
22. Oxunov, A. O. O. (2021). INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA UNDOV SO'ZLAR (INTERJECTION) NING IFODALANISHI. *Academic research in educational sciences*, 2(12), 401-406. Abdukhaliyeva Sarvinozkhon. (2023). ERRORS AND OBSTACLES IN INTERCULTURAL COMMUNICATION . *Journal of New Century Innovations*, 20(4), 108–112.

23. Абдухалимова, С. (2022). THE CONCEPT AND CONTENT OF INTERCULTURAL DISCOURSE. МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА, 5(4).
24. Abdukhalimova Sarvinozhon Usmonali qizi. (2022). NATIONAL CULTURAL PECULIARITIES OF PHRASEOLOGICAL UNITS WITH ZOONYMIC COMPONENT IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES. *European Journal of Research Development and Sustainability*, 3(6), 158-160. Pakirdinova, S. A., & Qurbonova, M. (2019). IJTIMOIY TARMOQLAR OMMALASHUVI!. *Интернаука*, (36), 70-72.
25. Abdumutaljonovna, P. S. (2022). Main Characteristics of Advertising Discourse in Modern Linguistics. *Texas Journal of Multidisciplinary Studies*, 9, 173-176.
26. Abdumutaljonovna, Pakirdinova Sharofat. "The function and peculiarities of advertising text in linguistics." *Confrencea 1.1* (2022).
27. Pakirdinova S., Gofurova M. PROBLEMS IN TRANSLATING ENGLISH PHRASEOLOGICAL UNITS EXPRESSING FRIENDSHIP INTO UZBEK //Академические исследования в современной науке. – 2022. – Т. 1. – №. 20. – С. 204-211.
28. Abdumutallibjonovna P. S. et al. LEXICAL AND MORPHOLOGICAL MEANS OF EXPRESSING PLACE RELATION //Proceedings of International Conference on Scientific Research in Natural and Social Sciences. – 2022. – Т. 1. – №. 2. – С. 35-38.
29. Mirzayev, A., & Oripova, S. (2022). COMMUNICATIVE METHOD–A NEW APPROACH IN THE PRACTICE OF TEACHING FOREIGN LANGUAGE. *Science and innovation*, 1(B6), 778-783.
30. Ashurali, M. (2022). HOZIRGI KUNDAGI TA'LIM TIZIMIDA ONLAYN TEXNOLOGIYALARGA ASOSLANGAN METODNI TA'LIMGA JORIY QILISHNING AKTUALLIGI. *Involta Scientific Journal*, 1(13), 25-28.
31. Узакова, Г. З. (2022). КОНЦЕПТ ВА УНИНГ ЛИСОНИЙ ВОҚЕЛАНИШ ЖАРАЁНИ. *Involta Scientific Journal*, 1(13), 42-45.
32. Uzakova G.Z. (2022) Intensification as a multilevel system of a modern English. *Texas journal of philology, culture and history* 11(12) 29-31
33. Kosimova, M. U. (2021). Different classification of functional styles. *Ученый XX века*. 4 (85). 7-8.